

2022-mut Aningaasanut Inatsisissatut siunnersuut

(Aningaasaqarnermut Nunamullu Namminermt Naalackersuisoq)

Saqqummiussissut

(Aningaasaqarnermut Nunamullu Namminermt Naalackersuisoq)

Siullermeerinnineq

Matumuuna Naalackersuisut sinnerlugit 2022-mut Aningaasanut Inatsisissatut siunnersuut saqqummiutissavara.

Qinigaaffimmi uani aningaasanut inatsit siulleq

Naalackersuisut naalackersuisooqatigiinnissamik isumaqatigiissut tunngavigalugu immikkoortuni pingaarutilinni arlalinni annertuumik aaqqissusseqqinnissamik anguniagaqarput. Anguniakkat taakku oqimaaqatigiissumik, akisussaassusilimmik attassiinnarnissamillu aningaasaqarnikkut politikimit ikorfartorneqassapput.

Tamanna tunuliaqutaralugu Naalackersuisut 2022-mut Aningaasanut inatsisissatut sunnersuummik suliaqarnermini ukiuni aggersuni aningaasanut inatsisit akuerineqartut sinneqartoorfiunissaannik anguniagaqarneq aallaavigaat. Ukiuni aningaasanut inatsisiliorfiusuni 2022-2025 ingerlatsinermit sanaatornermilu angusanik naatsorsuinermit, IS-ip inerneranik taaneqartumi, isertitat aningaasartuutillu minnerpaarpaamik oqimaaqatigiissapput.

2022-mut Aningaasanut inatsisissatut siunnersuut 2022-mi IS-ip inernerani 31 mio. kr.-nik sinneqartoorfiuvoq. Taarsigassarsiat naatsorsukkamut ilanngukkaanni, 2022-mut Aningaasanut inatsisissatut siunnersuut ingerlatsinermit, sanaatornermit taarsigassarsianilu, IST-p inerneratut taaneqartumi, 2022-mi 41 mio. kr.-nik sinneqartoorfiussaaq.

2022-2025 aningaasanut inatsisiliorfiusumi, 2022-mut Aningaasanut inatsisissatut siunnersuut IS-imi 132 mio. kr.-nik sinneqartooruteqassaaq, taamaammallu piffissami aningaasanik inatsisiliorfiusumi sinneqartooruteqarnissamik Naalackersuisut anguniagaat anguneqarpoq. Sinneqartooruteqartoqaannassappat ingerlatsinermit aningaasartuutit annertunerusumik annertusineqarnissaanut aningaasatigut periarfissaqannginnera aamma ersarippoq.

Taamaammat immikkoortunut aningaasaliinissamut kissaatit suliniutilluunniit aningaasaliissutaareersut aalajangersimasut akornanni pingaarnersiueqqinnikkut aningaasaliinikkut, amerlanerusunilluunniit isertitaqarnissamik qulakkeerinninnermik pisariaqartitsissapput. Aningaasaliissutissanik taamaattunik tikkuussinissamut akisussaaffik Inatsisartuniillunilu Naalakkersuisuniippoq.

Nunatta isertitai annertuumik amerlanerulersinneqassappata, nunatut allaanerusumik iliuseqarlutalu inuiaqatigiinni ullumikkornit inuussutissarsiortunit, suliffeqartunit aamma ilinniqaqartunit isertitanik qulakkeerinninniarluta suliaqarnerusariaqarpugut.

Aningaasaqarnermut Naalakkersuisutut manna pillugu unneqqarilluinnarnissarput Naalakkersuisut tatiginartuunerannut pingaartutut isigaara.

Aningaasaqarnermi pissutsit

Naak Covid-19 tunillaassuukkaluartoq taamaattoq 2020-mi 2021-llu aallartinnerani annertuumik aningaasaqarnikkut ingerlatsinerput iluatsipparput. Nunatsinni tunisassiat ataatsimut nalingai 2020-mi 0,7 procentimik siuariartoq Kalaallit Nunaanni Aningaasaqarnermi Siunnersuisoqatigiit naliliipput. 2021-mi 1,8 procentimik 2022-milu 2,5 procentimik siuariarnissaq Siunnersuisoqatigiit naatsorsuutigaat. Aningaasaqarnermut taamaalilluni suli siuariartortuarpoq, pissutsinilu taamaanneranni aningaasarsiornerup killup tungaanut saannissaanut aningaasanik illikartitsisariaqarpugut.

Pisortat ataatsimut atuinerat ukiut tallimat kingulliit malittuinnarmik annertuseriarpoq, 2020-milu nunatsinni tunisassiat ataatsimut nalingisa 46 procentianik annertussuseqarluni. Tamanna nunarsuarmi annertunerpaanut ilaasoq, taamatullu ineriartorneq ungasinnerusoq isigalugu ingerlaannarsinnaanngitsoq Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit oqaatigaat. Taamaammat Inatsisartut Naalakkersuisullu namminersorlutik inuussutissarsiortuni siuariartortitsinissamik annertunersumik aallussinissaat pisariaqarpoq. Apeqqut tamanna ilaatigut attassiinnarnissamut inerikkiartortitsinissamullu pilersaarutissamik piareersaasiormi ilaassaaq.

Nunatsinni piffinni arlalinni annertuumik sanaartortoqarpoq, inuinnaallu atuinerat pitsaasumik ineriartorpoq. Aningaasarsiornerli ingammik sanaartormik ingerlatsisuni sanasunilu annertuallaarpoq.

Aalisakkanik avammut niuernermi akit 2020-mi appariarput. Appariarnerlu tamanna 2021-mi ingerlannarpoq. Tamannali 2015-imit 2019-imut akit atsaat taamak qaffasitsiginerannut sanilliullugu isiginiarneqassaaq. Ukiut arlalialuit qissimikkaanni aalisakkat qaleruallillu akii suli qaffasissumik inissisimapput. OECD FAO-llu nunarsuarmi aningaasaqarneq Covid-19-ip kingorna nalinginnaasunngoqqippat aalisakkat akiisa allanngorartuunnginnissaat qaffakkiartornissaalluunniit naatsorsuutigaat. Taamaammat aalisarnermik ingerlatatsinni aningaasaqarneq suli pitsaasumik inissisimavoq, tamatumani aalisagaatitsinnik piujuartitsisumik ingerlatsineq tunngavigitillugu.

Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiisummi saqqummiuteqqammigaani aalisakkani pingaarni tamanna atuuttoq takuneqarsinnaavoq, tassani raajarniarneq ilanngullugu. Isumaliutissiisummili aamma sinerissap qanittuani qaleralinniarnermik saarullinniarnermilu aqutsineq peqassutsikkut piujuartitsisumiinnginnera, taamaamallu aarlerinartumik inissisimani tikkuarneqarpoq. Aalisarnermik ingerlatat taakku inuiaqatigiinni suliffisaqartitsinermit aningaasanillu isaatitsinermit, kiisalu pisortat, kommunit Namminersorlutillu Oqartussat, isertitaannut annertuumik pingaaruteqarput. Taamaaginnartitsinikkullu tamanna navianartorsiortissinnaangilarput. Taamaalilluni Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuup sulineranik malitseqartitsineq aalisarnermut politikimut taamaallaat tunnganani, aammali aningaasaqarnermik suliffisaqartitsinermillu politikimut sunniuteqassaaq.

Nunatsinni pisuussutit pingaarnersaata – aalisarnerup – akisussaassusilimmik ungasissumullu isigisumik aqunneqarnissaa Naalakkersuisut pingaartippaat, taamaalilluni aalisarpallaartoqaqqunagu, inuussutissarsiorlutik nukittuumik patajaatsumillu inissisimallutik ingerlaannarsinnaaqqullugit – taamatullu aamma pisortat, taamaalillutalu tamatta isertitavut annikilliartoqaqqunagit. Taamaammat isumaqatiginninniarni ammasumik, siumut isummereernata ilisimasanillu toqqammaveqarluta akileraarusersueriaatsitsinnik akitsuusersueriaatsitsinnillu oqallinnissarput Naalakkersuisut aallaavigiumavaat.

Suliffeqannginneq suli appasippoq. 2015-ip kingorna illoqarfinni suliffissaaleqisut 53 procentinik nunaqarfinnilu 50 procentinik ikileriarput. Ukioq manna aggustip qaammataani Naatsorsueqqissaartarfiup kisitsisaatai naapertorlugit inuit 1.078-it illoqarfinni suliffissarsiorput, nunaqarfinnilu inuit 238-t suliffissarsiorlutik. Taamaalilluni suliffeqarneq nunanut allanut amerlasuunut sanilliullugu coronamik ajornartorsiornermik aniguilluarneruvoq, ilinniarsimasunillu suliffissaaleqisoqanngitsoq oqarsinnaavugut.

2022-mi Coronamut attuumassuteqartunik ikiorsiissuteqartoqarnissaa pisariaqartinneqassanngitsoq Naalakkersuisut naatsorsuutigaat. Nappassuup siaruaanera annertuseriasaassappat, taamaalillunilu inuussutissarsiorortatsinnik sakkortuumik eqquilluni, pissutsit nalilersoqqittariaqassavagut.

Aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi pingaarnersiunerit:

”Naligiinneruleriartorneq”

Naalakkersuisut 2022-mut Aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi ilaatigut suliniuteqarfiit tallimat uku sallitippaat:

- 1) Naligiinnginneq
- 2) Eqqumiitsuliorneq Kulturilu
- 3) Meeqqat inuusuttullu
- 4) Soraarnerussutisiallit utoqqaallu
- 5) Pisinnaatitaaffiit pillugit kattuffinnik nukittorsaaneq

Inuiaqatigiinni naligiinnginneq pillugu apeqqut Naalakkersuisut annertuumik aalluppaat. Taamaammat aningaasanut inatsisissatut siunnersuut qulequtserneqarpoq ”Naligiinneruleriartorneq”.

Naligiinnginneq akiorniarlugu anngaasaqarnikkullu piujuartitsineq annertusarumallugu pisortatigoortumik piitsuussutsimut killiliussassamik eqqussinissaq Naalakkersuisut kissaatigaat. Naalakkersuisuttaaq ataqatigiissumik akileraartarnikkut akitsuuteqarnikkullu aaqqissuusseqqinnissaq sulissutigissallugu aalajangerpaat.

Akileraartarnikkut aaqqissuusseqqinneq aaqqissuusseqqinnerillu tassunga attuumassuteqartut Attassiinnarnissamut Inerikkiartortitsinissamullu Pilersaarummi nutaami ataqatigiissinneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Tamatuma saniatigut aaqqissuusseqqinnermik suliaqarnermi anguniakkat Akileraartarnermut Atugarissaarnissamullu Isumalioqatigiissitap isumaliutissiissutaanik malitseqartitsinissamik 2020-mi ukiakkut ataatsimiinnermi aalajangiiffigisassatut siunnersuummi akuerineqartumi anguniakkatut taaneqartut aamma ilanngunneqassapput.

Akileraartarnermik aaqqissuusseqqinnerup saniatigut Attassiinnarnissamut Inerikkiartortitsinissamullu Pilersaarut ilinniartitaanermut suliffeqarnermullu suliniutinik inuiaat kalaallit pisariaqartitaannut naapertuuttunngorsakkanik imaqassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Pilersaarummi inussutissarsiornermik ineriartortitsinermik suliffinnillu pilersitsinermi qulakkeerinnittunik suliniuteqartoqassaaq. Ullutsinnut naleqquttumik piffissarlu ungasinnerusoq isigisumik ineqarnermut politiki, illersorneqarsinnaasumik inuiaqatigiit aningaasaqarnerannik piujuartitsisumillu ineqarnermut politikimik, isertitakitsunut akunnattumillu isertitalinnut sammititamik qulakkeerinnittussamik suliniutit aallartinniarneqassapput. Taakku saniatigut Naalagaaffiit Peqatigiit 2030-mut piujuartitsinermik anguniagaat sulinermi annertussusermut uuttuutaassapput.

Kulturikkut kinaassuserput inuiaqatigiinnilu naleqartitavut ersarissuullutillu nutaannorsaanermut ineriartortitsinermullu inissaqartitsissapput. Taamaammat Naalakkersuisut 2022-mut Aningaasanut inatsisissatut siunnersuutikkut eqqumiitsuliornerup kulturillu nukittorsarnissaannut suliniuteqarput.

Naalakkersuisut siunertami tassani KNR-ip nukittorsarnissaa salliutippaat, taamaalilluni ineriartorneq, sineriammilu najuunneruneq annikinnerusumik aallakaatitassiornermik kinguneqanngitsumik, pisinnaaqullugu. Taamattaaq Naalakkersuisut eqqumiitsuliornermut aningaasaateqarfiup ingerlanneqarneranut aningaasaliipput, oqaatsillu pillugit attuumassuteqarlutik soqutigisaqartut ataatsimoortilernissaat kissaatigineqarpoq. Tamanna tunuliaqutaralugu kulturi oqaatsillu pillugit isumasioqatigiissitsisoqassaaq. Taamatuttaaqa Kalaallit Nunaata Isiginnaartitsisarfanut isiginnaartitsisartunngorniarnermilu ilinniarfimmut aningaasaliissutinik qaffaanikkut Naalakkersuisut taakkunanga nukittorsaapput.

Nuummi nunatsinni eqqumiitsulianik saqqummersitsiveqalernissaanik pilersaarutit piviusunngortinneqarsinnaanerannut periarfissat Naalakkersuisut pitsaasutut isigaat.

Naalakkersuisut aningaasanut inatsisikkut tamakkiisumik aningaasalersukkamik suliniummut atatillugu sanaartortitsisutut inissisimanermik tigusinissamut kingornalu suliniummi ingerlatsinermut tapiissuteqarnermut piginnaatitsissuteqarput.

Meeqqat inuusuttullu amerlasuut qujanartumik toqqissisimallutik, atugarisaarlutillu ineriartortarput, ajoraluartumilli suli meeqqat inuusuttullu ikinnerussuteqartut meeraanerminni sumiginnagaanermik nalaataqartarput.

Taamaammat Naalakkersuisut meeqqanut inuusuttunullu taakkununga annertuumik suliniuteqarnissamik pingaarnersiupput, tamannalu meeqqat inuunerani sapinngisamik piaarnerpaamik aallartinneqarlunilu ilaqutariinnik tamarmiusunik aallussisumik ingerlanneqassaaq. Meeqqat tamarmik ilaqutariinni toqqissisimasuni peqqissunilu peroriartornissaat Naalakkersuisut sulissutigaat. Meeraaneq toqqissisimanartoq atugarissaarfusorlu meeqqat ataasiakkaat peqqinnartumik pitsaasumillu ineriartornerannut iluaqutaasarpoq, ilinniakkamillu kingornalu suliffeqarnermut akuulernissamut pitsaasumik toqqammavissiisarluni.

Siusinnerusukkut oqaatigineqareersutut inuiaqatigiinni naligiinnginnerup annikinnerulersinnissaa Naalakkersuisut anguniagaannut ilaavoq. Taamaammat utoqqalinermi siusinaartumillu soraarnerussutisiaqarnermik, kiisalu pisortat ikiorsiissutitaasa, isertitat kiisalu soraarnerussutisiat annertussusaannik aaqqissuusseqqinneq suliassanut taakkununga ilaavoq.

Taamaalilluni 2022-mut Aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi soraarnerussutisiaqarnermut utoqqarnullu suliassaqarfimmi pitsanngorsaanissamut aningaasaliissutinik immikkoortitsisoqarpoq. Suliniut suli tigussaasumik aalajangiunneqanngilaq, inatsisinilli allannguinnissaq pisariaqalersinnaavoq.

Naalakkersuisut utoqqarnut periusissiamik soraarnerussutisianik pitsannguutaasinnaasut saniatigut pissutsinik utoqqaat inuunerminni atugaanut sunniisunik arlalinnik qulaajaasumik saqqummiussiniarput. Periusissiami immikkuualuttut, soorlu utoqqaat ineqarnerminni atugaat, peqqissusaat, utoqqarnik isumassuineq, inuuniarnermi atukkat kiisalu aningaasaqarnikkut pissutsit ilanngunneqassapput, kingullermullu tunngatillugu sulineq aallarereerpoq. Qanoq ililluni nunatsinni utoqqaat atugaasa pitsanngorsarneqarnissaannut periusissanik aalajangersimasunik Naalakkersuisut suli aalajangiussaqaqanngillat.

Aaqqissuusseqqinnerit annertuut inuiaqatigiinnut attuumasut sapinngisamik annertunerpaamik politikikkut tunuliaqutserneqartariaqartut Naalakkersuisut isumaqarput. Taamaammat utoqqaat atugaannik aaqqissuusseqqinnissaq partiinut isumaqatiginninniutigineqassaaq. Utoqqaat atugaannik pitsannguiniarnermik siunertaqartumik suliassaqarfimmi aaqqissuusseqqinnissaq Naalakkersuisut pingaartillugu anguniagaraat.

Naggataagut Naalakkersuisut 2022-mut Aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi kattuffinnik pisinnaatitaaffinnik suliaqartunik, oqartusaaqatigiinneq pillugu oqaloqatigiinnermi pingaarutilinnik inissisimasuni, politikikkullu sulinermik pitsaanerulersitseqataasunik

nukittorsaanissaq kissaatigaat. Taamaammat Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisoqatigiinnut, Utoqqaat Oqaaseqartuannut, Naligiisitaanermut Siunnersuisoqatigiinnut ICC-mullu amerlanerusunik aningaasaliisoqarpoq.

Aningaasanut inatsisissatut siunnersuummut allannguutissatut siunnersuutissatut naatsorsuutigineqartut

Aningaasanut inatsisissatut siunnersuutip aappassaaneernejarnissaanut pingajussaaneernejarnissaanulluunniit atatillugu 2022-mut kommuninut ataatsimoortumik tapiissutit pillugit isumaqatigiissuteqartoqarnerata malitsigisaanik, kommuninut ataatsimoortumik tapiissutinut allannguutissatut siunnersuummik saqqummiussisinnanissartik Naalakkersuisut naatsorsuutigaat.

Taamattaarlu ukiumut 20 mio. kr.-nik isertitassatut sillimatinik ikkussinermik atortussanngortitsinerup malitsigisaanik allannguutissatut siunnersuummik saqqummiussisoqassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Aningaasaqarnermut inatsimmik isumaqatiginninniarnerni aningaasartuutinut allanut annertuliinissamik siunnersuuteqannginnermi tamatuminnga isummernissaq pisariaqarpoq.

Taakku saniatigut Qaqortumi mittarfissap aningaasalersornissaanut allannguutissatut siunnersuummik saqqummiussinissaq pisariaqalersinnaavoq, tamatumanilu taanna pillugu politikikkut isumaqatiginninniarnernit apeqqutaassapput. Mittarfimmik 1500 meterisut takissusilimmik politikikkut aalajangerneq attanneqassappat, sanaartornissamut aningaasaliissutit 400 mio. kr.-t missaannik amerlineqarnissaat pingaarnersiunermit ilanngunneqartariaqassaaq.

Suliap ingerlaqqinnissaa

Aningaasanut inatsimmik attanneqarsinnaasumik siumullu isigisumik partiinit amerlanerpaanit tunuliaqutserneqartumik akuersisoqarnissaa Naalakkersuisut angorusuppaat. Taamaammat aappassaaneerinninnissap pingajussaaneerinninnissallu tungaanut partiit tamarmik isumaqatiginninniarfigiumallugit aggersarneqassapput. Inatsisartuni siunissaq ungasinnerusoq isigalugu aningaasaqarnikkut piujuartitsinerup qulakkeernejarnissaanik pisariaqartitsineq paasilluarneqartoq maluginiarpara, taamaammallu suliniutinik nutaanik aallartitsinissaq suliassaqarfinit allanit aningaasanik pingaarnersiueqqinnermik pisariaqartitsivoq.

Taama oqaaseqarlunga Naalakkersuisut 2022-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuutaat Inatsisartunut suliassanngortippara.